

na łamach tego periodyku oraz zauważalne umiędzynarodowienie „Seminare”. Najwyższa ocena przyznana czasopismu przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego była inspiracją do dalszych inicjatyw Redakcji w celu podnoszenia poziomu merytorycznego i formalnego tego periodyku.

W roku 2020 nakładem Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego

1) w serii wydawniczej: *Biblica et Theologica TNFS*, której redaktorem naukowym jest ks. dr hab. Dariusz Sztuk, ukazała się książka:

Mateusz Krawczyk, *Hipoteza zależności hipertekstualnej Listu do Rzymian od Księgi Mądrości*, Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego, Warszawa 2020.

2) W serii wydawniczej: *Biblioteka Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego*, której redaktorem naukowym jest prof. dr hab. Jerzy Gocko SDB, ukazał się Tom V Biblioteki TNFS:

Ryszard F. Sadowski (red.), *Młodość i jej świat. Kościół i Ojczyzna*, Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego, Warszawa 2020.

W odpowiedzi na pismo skierowane przez ks. Dr. hab. Radosława Błaszczyka do Prezesa TNFS, Zarząd jednomyślnie postanowił objąć patronatem Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego XXXIV Łądzkie Sympozjum Liturgiczne, którego tematem było: *Triduum Sacrum centralnym wydarzeniem roku liturgicznego*. Sympozjum odbyło się 16 października 2020 roku w siedzibie Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie n. Wartą.

***

W imieniu Zarządu TNFS pragnę podziękować wszystkim członkom naszego Towarzystwa, którzy swoim zaangażowaniem przyczynili się do aktywnego funkcjonowania Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego w roku 2020.

Ks. Stanisław Chrobak SDB

Sekretarz TNFS

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3015-4580> * s.chrobak@uksw.edu.pl

DOI: <http://doi.org/10.21852/sem.2021.1.13>

SPRAWOZDANIE Z EUROPEJSKIEGO FORUM NAUCZANIA RELIGII SZKOLNEJ (EUFRES) NAUCZANIE RELIGII W EUROPIE W OKRESIE COVID-19 (Konferencja naukowa online, 9 kwietnia 2021)

9 kwietnia 2021 roku odbyła się online konferencja naukowa Europejskiego Forum Nauczania Religii Szkolnej (Eufres). Tegoroczne spotkanie przebiegało pod hasłem: *Nauczanie religii w Europie w okresie Covid-19*. Konferencja ta zgromadziła duchownych z wielu krajów Europy, ale też świeckich, którzy zajmują się nauczaniem religii.

Europejskie Forum dla Edukacji Religijnej w Szkołach (EuFRES – European Forum For Religious Education In Schools), jest niezależnym gremium pedagogiczno-religijnych badań oraz wymiany doświadczeń w obszarze szkolnego nauczania religii. Początek EuFRES sięga lat pięćdziesiątych ubiegłego stulecia, kiedy w Europie zaczęła spotykać się grupa osób odpowiedzialnych za duszpasterstwo. Ich zainteresowania skupiały się zarówno wokół katechezy parafialnej, jak i nauczania religii w szkole. Na skutek dynamicznych przemian społeczno-kulturowych stary kontynent stawał się coraz bardziej pluralistyczny. Zauważało się postępujący proces dechryścianizacji społeczeństwa, przejawiający się głównie w odchodzeniu młodzieży od Kościoła i religii, rewolucją moralną oraz pojawieniem się sekt oraz nowych ruchów religijnych. Wszystkie te kwestie skłaniały do poszukiwania adekwatnego modelu nauczania religii w szkołach. Z czasem stwierdzono, że należało dążyć do wypracowania takiego modelu nauczania religii, który wpisalby się w realizowane przez szkołę cele i zadania. Myśli te stały się ważnym argumentem, aby powołać w 1984 roku Europejskie Forum dla Edukacji Religijnej w Szkołach (EuFRES). Pierwszym przewodniczącym EuFRES-u został wybrany przedstawiciel Niemiec Fritz Bauer (1984-1986). W następnych latach funkcję tę pełnili kolejno Gerhard Ott z Niemiec (1986-1992), Korherr Edgar z Austrii (1992-1996), Fidel Herraes z Hiszpanii (1996-1998), Ernst Bloekl z Niemiec (1998-2002), Flavio Pajer z Włoch (202-

2006), Avelino Revilla Cuñado z Hiszpanii (2006-2014), Filippo Morlacchi z Włoch (2014-2018). Aktualnym przewodniczącym jest Polak, ks. prof. dr hab. Roman Buchta (2018-).

Europejskie Forum dla Edukacji Religijnej w Szkołach jest więc niezależną grupą naukowców, badaczy i odpowiedzialnych krajowych w zakresie pedagogiczno-religijnym, którzy na bazie swoich badań dzielą się i wymieniają doświadczeniami w obszarze szkolnego nauczania religii. Członkami Forum są krajowi eksperci (naukowcy, pedagodzy), którzy odpowiadają za nauczanie religii w kraju, regionie czy diecezji; kierownicy i dyrektorzy ośrodków kształcenia i stałej formacji nauczycieli religii; redaktorzy czasopism podejmujących problematykę edukacji religijnej; reprezentanci krajowych związków nauczycieli religii oraz przedstawiciele ruchów, komitetów czy stowarzyszeń zainteresowanych edukacją religijną (np. Coordinating Group for Religion in Education in Europa – CoGREE; Europejska Ekipa Katechetyczna – EEK). Zarząd EuFRES tworzy pięcioosobowe Kuratorium złożone z przedstawicieli różnych krajów. W pracach EuFRES biorą udział także polscy katechetycy: ks. Kazimierz Misiaszek (Warszawa), ks. Andrzej Kiciński, ks. Piotr Goliszek (Lublin), Elżbieta Osewska (Tarnów), ks. Roman Buchta, ks. Robert Kaczmarek (Katowice), ks. Michał Borda (Sosnowiec), ks. Mirosław Stanisław Wierzbicki (Rzym-Bydgoszcz), ks. Jan Kochel (Opole). Przez wiele lat w spotkaniach EuFRES uczestniczył także śp. ks. Radosław Chałupniak. Forum zgodnie ze Statutem (<https://eufres.bplaced.net/statuten/>) podejmuje refleksję nad uwarunkowaniami nauczania religii w szkołach publicznych i prywatnych w Europie; diagnozuje problemy społeczno-kulturowe oraz wskazuje obszary niezbędnych badań naukowych. Inicjatywa ta pozostaje również otwarta na inne wyznania chrześcijańskie.

Tegoroczna konferencja miała formę wideokonferencji online, którą rozpoczął przewodniczący EuFRES-u ks. Prof. UŚ dr hab. Roman Buchta. Pierwszym prelegentem był Dr. Peter Weinstich z Austrii (Archidiecezja Wiedeńska). Przedstawił on referat na temat: *Edukacja religijna w Europie w czasie pandemii z perspektywy Arcybiskupiego Urzędu ds. Szkoły i Edukacji z siedzibą w Wiedniu*. Zwrócił uwagę na ofensywę informacyjną i komunikacyjną, jaka wyplęła w okresie pandemii. Podkreślił też ważny aspekt towarzyszenia, wspierania i pomocy nauczycielom religii. W jednym z punktów przedstawił oferty opieki duszpasterskiej i doradztwa, zwracając uwagę na lęki, potrzeby, zmartwienia, jakie towarzyszą dzisiejszym czasom. Przedstawił też konkretny program działania ogólnoaustriackiego serwisu szkolnego online we współpracy z Servus TV.

Kolejnymi prelegentami byli Polacy: ks. dr Robert Kaczmarek i ks. mgr Sebastian Mandrysz (Archidiecezja Katowicka). Ks. Kaczmarczyk przedstawił wyniki badań szkolnego nauczania religii w czasie Covid-19 w Polsce na przykładzie województwa śląskiego. Skupił się na zaletach i wadach zdalnego nauczania religii, wyrażając nadzieję, że uda się właściwie wykorzystać zarówno pozytywne, jak i negatywne doświadczenia nauczycieli religii w dalszej działalności ewangelizacyjnej Kościoła. Ks. Sebastian Mandrysz natomiast zapoznał grono uczestników z platformą „Holyweek”, którą miał okazję współtworzyć. Według autora platformy, była ona jedną z możliwości duchowego przeżycia ważnych wydarzeń związanych z życiem wiarą w rodzinnym gronie. Początki jej istnienia związane były z pandemią koronawirusa, a szczególnie pierwszym lockdownem z marca 2020 roku. Wobec drastycznych obostrzeń dotyczących limitów liczby osób w świątyniach, wielu wiernych nie miało możliwości tradycyjnego przeżycia czasu Wielkiego Tygodnia i Świąt Wielkanocnych. Wielu doświadczyło wtedy samotności, braku Liturgii, wspólnoty Kościoła oraz tęsknoty za tradycjami i zwyczajami. Dlatego Holyweek miał być namiastką tego, czego tak bardzo wszystkim brakowało w tym czasie.

Ostatni referat zaprezentowała Inmaculada Florido z Hiszpanii, która w najpierw przedstawiła wnioski z badań przeprowadzonych wśród uczniów i nauczycieli z Hiszpanii. Ich tematem były doświadczenia i proces nauczania-uczenia się podczas pandemii od 12 marca do 30 czerwca 2020 r. Wyniki badań zostały opublikowane w listopadzie 2020 r. W drugiej części swojego referatu omówiła hiszpański raport z pracy wśród nauczycieli, uczniów i ich rodzin mówiący o nauczaniu religii w szkole. W trzeciej części przeanalizowała natomiast konkretny przypadek z wychowawczych działań oświatowych w miesiącach pandemii w Regionie Madryckim.

Wymienieni prelegenci podczas referatów odpowiedzieli na pytanie, jak nauczanie religii w czasach pandemii wyglądało w ich krajach. Aby poszerzyć refleksję, zostały utworzone 4 grupy językowe (języka polskiego, angielskiego, niemieckiego, włoskiego/hiszpańskiego). Po pracach w grupach przedstawiono wnioski i podsumowano dyskusję na zebraniu plenarnym Forum.

Uczestnicy tegorocznego Forum pochodzili z siedmiu krajów Europy. Debaty EuFRES-u były więc bogate w treści, wypowiedzi i własne przemyślenia poszczególnych uczestników. W refleksjach wsłuchiwno się w oczekiwania młodzieży, której edukacja religijna dokonuje się w świecie kultury postchrześcijańskiej, obojętnej wobec Ewangelii, a nierzadko wrogo do niej nastawionej. Dyskusje na szczelbu Forum niosły przekonanie, że ze względu na różnorodność kontekstów niezbędne jest zaproponowanie różnych modeli nauczania religii w Europie.

W dokumencie finalnym Forum zapewniono wszystkich nauczycieli religii, wychowawców, rodziców i uczniów, że nie są sami w rozwiązywaniu codziennych problemów. Zwrócono uwagę, iż istnieją różnego rodzaju instytucje, stowarzyszenia i zrzeczenia, które pragną ich wspomagać zarówno profesjonalnie, moralnie, jak i w duchu wyznawanej wiary. Stwierdzono, że wszyscy jesteśmy w tej samej łodzi, wszyscy słabi i zdezorientowani, ale jednocześnie ważni i potrzebni, ponieważ wszyscy jesteśmy wezwani do wiosłowania razem i wspierania się nawzajem. Jakkolwiek pandemia jest bolesnym doświadczeniem, to jednak pozwala odkrywać, że istnieje możliwość medialnej, coraz szerszej i ubogacającej wymiany doświadczeń ponad granicami językowymi, krajowymi, religijnymi i wyznaniowymi. Wszyscy stoją przed tymi samymi wyzwaniem i mogą doświadczyć wiele wsparcia, uczyć się od siebie nawzajem, być ze sobą, aby stworzyć dobrą lekcję religii. Można przecież dzielić się własnymi problemami i szczęściem, własną duchowością, w rodzinach, na poziomie parafii lub w Kościele (online i offline).

Ostatnie miesiące uświadamiają, że trzeba odważnie budować tożsamość chrześcijańską, aby wspólnie rozwiązywać problemy związane z wychowaniem religijnym. Szczęólnego wsparcia wymagają nauczyciele religii, którzy nie zawsze są w stanie udźwignąć narastające problemy w edukacji.

Jakkolwiek edukacja online jest szansą w sytuacji pandemii, to jednak najważniejszy jest kontakt osobisty i należy dążyć do jak najszybszego jego przywrócenia. Nie wolno też zapominać, że nowoczesna technologia w dziedzinie komunikacji edukacyjnej musi podażać za wychowaniem i pozostawać w jego służbie, nie odwrotnie. Dlatego trzeba dążyć do budowania sieci relacji między nauczycielami religii w Europie, która ostatecznie nie musi być tylko wirtualna, ale też realna. Ponadto w ramach nauczania religii należy dążyć do współpracy w wydarzeniach szkolnych i w projektach ze wszystkimi podmiotami. Trzeba też pracować nad tym, aby właściwe tematy dla nauczania religii zostały mocniej zaakcentowane w świadomości społecznej i ukazane jako niezastąpione. Czas pandemii uświadomił, jak ważne jest kształtowanie relacji osobowych, towarzyszenie uczniom i ich wspieranie. Podobnie potrzebne jest wsparcie duszpasterskie i towarzyszenie nauczycielom religii oraz rodzicom. Stąd płynie postulat wzmocnienia rodziny chrześcijańskiej w przekazie wiary w Kościele domowym. Istotne przy tym jest zaangażowanie rodziny (rodziców, dziadków, rodzeństwa itp.) w proces nauczania i wychowania oraz rozmowy z uczniami. Należy przewidzieć długą fazę, w której uczniowie będą mogli odnowić i pogłębić swoje kontakty z grupami rówieśniczymi. Jest to jedno z zadań priorytetowych w rozwoju uczniów.

Pojawiające się problemy uświadamiają, że należy poddać refleksji oraz fundamentalnemu przemyśleniu proces nauczania i uczenia się także w jego wersji elektronicznej. Zmiana modelu nauczania jest konieczna, dlatego należy odejść od sztywnej podstawy programowej oraz kształcić nauczycieli, wykorzystując nowe technologie, zmieniając model dydaktyczny. Potrzebna jest metodyczna różnorodność, zachęcanie do większej ilości pracy grupowej/zespołowej, ale i wsparcie ze strony władz szkolnych w zakresie prawnym, dydaktycznym i metodycznym. Trzeba szkolić obecnych i przyszłych nauczycieli religii, aby środowisko online nie było dla nich obce i aby potrafili się nim płynnie posługiwać. Nawet, jeśli pandemia się skończy, to zdobyta wiedza i doświadczenie w tej dziedzinie nie pójdzie na marne. Być może owocem tego czasu będzie późniejsza działalność hybrydowa, w której tradycyjne duszpasterstwo będzie uzupełniane przez rzeczywistość online.

Ks. Mirosław S. Wierzbicki SDB

KPSW Bydgoszcz

ORCID: <https://orcid.org//0000-0002-1923-3555>

DOI: <http://doi.org/10.21852/sem.2021.1.14>